

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

БЕЗКОПИЛЬНИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 378.018.8.011.3-051:796]:[613.955:373.5](043.5)

**СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Людмила Петрівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри фізичної реабілітації.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
АЖИППО Олександр Юрійович,
Харківська державна академія фізичної
культури,
ректор;

доктор педагогічних наук, професор
ДЖУРИНСЬКИЙ Петро Борисович,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»,
директор Навчально-наукового інституту
фізичної культури, спорту та реабілітації;

доктор педагогічних наук, професор
ЗАХАРІНА Євгенія Анатоліївна,
Класичний приватний університет,
завідувач кафедри теоретичних основ фізичного
та адаптивного виховання.

Захист відбудеться 27 січня 2021 року о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9) та на сайті університету <http://www.npu.edu.ua>.

Автореферат розісланий 21 грудня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. Ю. Ляшенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сьогодні освіта є одним із чинників економічного й соціального прогресу суспільства, зорієнтована на створення умов для реалізації людини як в особистісному, так і в професійному плані через забезпечення адекватного світовій спільноті рівня загальної й професійної культури, розумового розвитку, професійної кваліфікації й професійної компетентності. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває проблема вдосконалення й розвитку системи освіти, що буде спроможна проектувати й відтворювати всю складність явищ і зв'язків матеріального й духовного життя сучасного суспільства.

Інформатизація, інноваційність, технологічність сучасного соціального та освітнього середовища призведе до необхідності вирішення проблеми здоров'язбереження учнівської молоді. Здоров'я та здоровий спосіб життя є важливою передумовою майбутньої самореалізації людини, активного довголіття, здібностей до створення сім'ї та народження дітей, складної навчальної та професійної діяльності. У зв'язку з цим збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування цінностей здоров'я та здорового способу життя є актуальним завданням освітньої системи та поряд з іншими показниками важливим критерієм її якості.

Особливе значення у збереженні здоров'я молодого покоління має діяльність вчителя фізичної культури. З позицій сьогодення, коли значні обсяги навчальних навантажень, інтенсифікація процесу навчання, комп'ютеризація, збільшення психологічних навантажень, погіршення екологічної ситуації, незадовільна якість фізкультурно-оздоровчої роботи та інші чинники призводять до негативних змін у стані здоров'я дітей шкільного віку, особливою актуальності набуває проблема формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Державна стратегія розвитку системи вищої професійної освіти, зокрема підготовки майбутніх учителів фізичної культури, базується на засадах викладених у Конституції України (1996), Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про фізичну культуру і спорт» (2013), Указі Президента «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Постанові Кабінету міністрів «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року», «Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір 2012 – 2020 рр.» (2011), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (2010).

Питання, пов'язані з підвищенням ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, ґрунтовно розглянуто у публікаціях В. П. Андрущенка, В. І. Бобрицької, Н. М. Дем'яненко, М. Б. Євтуха, В. Г. Кременя, А. І. Кузьмінського,

О. В. Матвієнко, С. М. Ніколаєнка, В. А. Петрук, Н. М. Рідей, С. О. Сисоєвої та ін. Вчені одностайні в думці про те, що від розвитку системи вищої освіти України залежить добробут кожної людини й держави в цілому.

У теорії й практиці вищої освіти вітчизняними (О. Ю. Ажиппо, О. А. Атамась, І. А. Бріжата, Г. Р. Генсерук, М. Т. Данилко, Є. А. Захаріна, Л. І. Іванова, Л. О. Коновальська, С. Г. Пільова, Н. І. Степанченко, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко та ін.) та зарубіжними (А. Serkan, P. Andrysová, Š. Chudý, A. Binnenbruck, A. Brojek, K. Buchta, M. Slingerland, L. Borghouts, L. Jans, G. Weeldenburg, G. van Dokkum, S. Vos, L. Haerens, Ann MacPhail, Deborah Tannehill, Zuleyha Avsar, T. Jacoby) дослідниками накопичено досвід, який охоплює різні теоретичні та практичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

У контексті досліджуваної проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі науковий інтерес становили праці П. Б. Джуринського, В. Д. Дручика, А. В. Заїкіна, І. В. Іванія, С. С. Кодимського та ін.

Аналіз сучасних досліджень в галузі педагогіки свідчать про актуалізацію проблеми здоров'язбереження в освіті. Роль фізичного виховання в системі оздоровчих заходів у закладах загальної середньої освіти досліджувалися О. Д. Дубогай; стан здоров'я учнів і стратегія його зміцнення шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій у педагогічний процес – І. В. Поташнюк; гігієнічні основи системної оптимізації формування здоров'я дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу – Г. М. Даниленко; особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя початкових класів з організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу – О. В. Омельченко; теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності – Б. Т. Долинським; теоретичні та методичні основи взаємодії соціальних інститутів суспільства в формуванні здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів – С. О. Омельченко. Акцентуючи увагу на погіршення стану здоров'я дітей і підлітків за період навчання в школі, вчені зазначають, що проблема збереження здоров'я молодого покоління набуває статусу загальнонаціональної проблеми.

Водночас, тенденції розвитку, особливості функціонування вітчизняної системи вищої та загальної середньої освіти, результати аналізу наукових розробок вчених, які присвятили увагу питанням, пов'язаним із професійною підготовкою майбутніх учителів фізичної культури та власний досвід роботи в закладі вищої освіти дозволи виявити низку суперечностей, щодо досліджуваної наукової проблеми:

– на державному рівні: між загальнонаціональною потребою у високому рівні здоров'я населення країни, як важливої умови її подальшого розвитку та відсутністю цілісної, достатньо обґрунтованої концепції, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді; між розширенням спектру чинників, що негативно впливають на здоров'я

молодого покоління і недостатньою орієнтацією закладів освіти на реалізацію здоров'язбережувальної діяльності в умовах навчально-виховного процесу;

– на соціально-педагогічному рівні: між запитами суспільства на вчителя фізичної культури, орієнтованого на збереження і підтримання здоров'я молодого покоління і недостатньою готовністю студентів здійснювати здоров'язбережувальну діяльність у закладах загальної середньої освіти;

– на науково-педагогічному рівні: між потребою у модернізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зміні її пріоритетів на визнання здоров'я суб'єктів освітнього процесу найвищою цінністю і відсутністю науково обґрунтованої системи їх підготовки до здоров'язбережувальної діяльності в освітній школі.

Отже, необхідність розв'язання виявлених суперечностей, соціальне значення збереження та зміцнення здоров'я нації, недостатнє теоретичне і практичне обґрунтування означеної проблеми, обумовили вибір теми дослідження «Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тем «Впровадження здоров'язбережувальних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах» на 2016-2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U003857) та «Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасної парадигми вищої освіти» на 2019-2023 рр. (державний реєстраційний номер 0119U103853) науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Тема роботи затверджена Вченою радою Черкаського національного Університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 2 від 10 листопада 2015 року), узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15 грудня 2015 року), уточнена і затверджена Вченою радою Черкаського національного Університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 1 від 30 серпня 2018 року).

Мета дослідження полягає в розробленні та експериментальній перевірці ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі у педагогічній теорії.

2. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

3. Здійснити моніторинг результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

4. Розробити концепцію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

5. Здійснити розроблення системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

6. Упровадити в освітній процес закладів вищої освіти систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Концепція дослідження. Реалізація провідної ідеї дослідження вимагає обґрунтування системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі на методологічному, теоретичному та технологічному рівнях.

Провідна **ідея** дослідження відображає спрямованість підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі на оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями, вміннями, навичками та досвідом, що дозволять запроваджувати різноманітні форми фізичного виховання з метою зміцнення та збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Така підготовка ґрунтується на принципах свідомості й активності, розвитку освітніх потреб, наступності змісту освіти на різних ступенях освіти, професійно-прикладної спрямованості підготовки, міждисциплінарності, аксіологізації; пов'язана з оновленням змісту, форм, засобів, методів, технологій навчання та обґрунтуванням педагогічних умов підготовки; ураховує найкращий досвід підготовки майбутніх учителів фізичної культури в зарубіжних і вітчизняних закладах вищої освіти.

Методологічний концепт розкриває сутність компетентнісного, акмеологічного, особистісно-орієнтованого, практико-орієнтованого та контекстного підходів до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Компетентністний підхід орієнтований на трансформацію парадигми вищої професійної освіти в компетентнісну з метою формування вчителя фізичної культури, який володіє ключовими компетентностями професійної діяльності, розвитку у студентів здібностей до навчання, самовизначення, самоактуалізації, соціалізації та індивідуальності. Акмеологічний підхід окреслює комплекс взаємозалежних умов, що будуть стимулювати розвиток «акме» потенціалу студентів для стимулювання професійної мотивації та творчого потенціалу, ефективного використання особистісних ресурсів, орієнтації на досягнення успіху в професійній діяльності, пов'язаній зі здоров'язбереженням учнів основної школи. Особистісно-орієнтований підхід до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

здоров'язберезувальної діяльності в основній школі передбачає диференціацію різних видів підготовки на основі врахування інтересів, потреб і мотивів, особистісних функціональних характеристик та можливостей, рівня загальнотеоретичної та спеціальної практичної підготовленості студентів. Практико-орієнтований підхід спрямований на формування практичних вмінь та навичок реалізовувати оздоровчі, освітні та виховні завдання фізичного виховання дітей основної школи з акцентом на здоров'язбереження; усвідомлення власного місця та творчої ролі у реалізації завдань здоров'язбереження; співпрацю закладів вищої освіти із закладами загальної середньої освіти, для своєчасної корекції та вдосконалення стандартів вищої професійної освіти; упровадження професійно-орієнтованих технологій навчання та професійно спрямованого вивчення профільних і непрофільних дисциплін. Реалізація контекстного підходу забезпечує змістовний контекст майбутньої діяльності зі здоров'язбереження учнів основної школи в різних формах навчальної діяльності; комплексну реалізацію загальнопедагогічних і специфічних принципів фізичного виховання; адаптацію системи підготовки до конкретних умов навчання та контингенту майбутніх учителів фізичної культури; взаємозв'язок між формами та методами контекстного навчання; впровадження в освітній процес проблемного навчання.

Теоретичний концепт дослідження передбачає вивчення філософських положень, історичних аспектів і визначення дефініцій для розуміння сутності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі; обґрунтування структури готовності, критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі; авторську концепцію та модель системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі.

Технологічний концепт передбачає вивчення сучасного стану сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі; впровадження системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі; проведення формувального педагогічного експерименту для перевірки ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі.

Відповідно до **загальної гіпотези** підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти буде можливим у разі впровадження в освітній процес розробленої системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі.

Загальна гіпотеза конкретизована в *часткових гіпотезах*, відповідно до яких підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі буде ефективною, якщо:

- урахувати найкращий досвід вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі;

- забезпечити єдність реалізації принципів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі;

- забезпечити інтеграцію теоретичної та практичної складової, міждисциплінарних зв'язків і наступності в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі;

- запровадити інтерактивні освітні технології та електронні освітні ресурси в освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі;

- формувати досвід здоров'язбережувальної діяльності в основній школі в процесі проведення практик;

- запровадити педагогічну діагностику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Методи дослідження. Для виконання поставленої мети та розв'язання завдань дослідження використовувалися такі методи:

теоретичні: аналіз та синтез філософських, психолого-педагогічних, науково-методичних джерел інформації, присвячених різним аспектам проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури – для з'ясування стану розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; аналіз навчальних планів і навчальних програм професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вітчизняних та закордонних закладах вищої освіти – з метою дослідження історичних аспектів та сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі в зарубіжних і вітчизняних закладах вищої освіти; систематизація та узагальнення – для теоретичного обґрунтування структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; абстрагування та класифікація – для здійснення моніторингу результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; системний аналіз, проектування та моделювання – з метою розроблення концепції та моделі системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

емпіричні: педагогічне спостереження та анкетування для з'ясування сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; педагогічне тестування для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; педагогічний експеримент для перевірки ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності

в основній школі;

статистичні: статистичний, порівняльний, кореляційний, факторний аналіз. Відмінність між вибірками визначали за *t*-критерієм Стьюдента. Визначення взаємозв'язків між досліджуваними перемінними визначали методом кореляційного та факторного аналізу. Обраховували такі показники: середнє арифметичне, середнє квадратичне відхилення, похибку середнього. Для визначення статистичної достовірності отриманих результатів задавали рівень значимості $p < 0,05$. Для розрахунків та графічного представлення результатів дослідження застосовували програми «Excel» та «Statistica».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено та експериментально перевірено ефективність системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, що включає авторську концепцію, цільовий, теоретико-методологічний, пізнавально-змістовий, технологічний та результативний блоки, які представлені у вигляді моделі системи, педагогічні умови (забезпечення інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, міждисциплінарних зв'язків і наступності в освітньому процесі; розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури шляхом запровадження інноваційних освітніх технологій; застосування електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти; формування досвіду здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик та опанування засобів вирішення професійних завдань щодо фізичного виховання учнів) та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу;

– представлено авторське трактування понять «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі» та «готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі»;

– теоретично обґрунтовано структурні компоненти готовності (аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний та особистісний) майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі;

– *уточнено* сутність понять «фізкультурна освіта», «підготовка», «професійна підготовка», «здоров'язбереження» «здоров'язбережувальні освітні технології», «здоров'язбережувальна педагогіка»; критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, особистісний), відповідні показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти Німеччини, Нідерландів і Польщі;

– *удосконалено* зміст, форми, методи та засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; змістовне наповнення професійно-орієнтованих дисциплін «Шкільний

курс фізичної культури та методика викладання», «Теорія та методика фізичного виховання», «Менеджмент здоров'я»;

– *подальшого розвитку набули* положення про технологічний супровід підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі електронних освітніх ресурсів та інтерактивних освітніх технологій.

Практичне значення одержаних результатів. У практику закладів вищої освіти України впроваджено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, що складається з: *монографії* «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика»; *навчально-методичного супроводу* викладання дисциплін «Шкільний курс фізичної культури та методика викладання», «Теорія та методика фізичного виховання», «Менеджмент здоров'я»; *навчально-методичних рекомендацій* «Вимоги до випускних (науково-дослідних) робіт студентів навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я»; *методичних вказівок* для вивчення дисципліни «Шкільний курс фізичної культури та методика викладання»; *тестових завдань* зі шкільного курсу фізичної культури та з правил техніки безпеки під час занять фізичними вправами в закладах загальної середньої освіти для студентів освітнього рівня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура); *комп'ютерної програми* «БСК: педагогічна діагностика рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі» (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 87305 від 28.03.2019, видане Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України).

Основні положення, результати й висновки дисертації можуть бути використані в практичній роботі закладів вищої освіти для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, а також застосуватися в системі післядипломної освіти для підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 59 від 23 червня 2020 року), Львівського державного університету фізичної культури (довідка № 687 від 15 вересня 2020 року), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 3115 від 23 вересня 2020 року), Бердянського державного педагогічного університету (довідка №57-08/858 від 10 вересня 2020 року), Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права» (довідка № 52 від 14 вересня 2020 року), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 143/04-а від 10 вересня 2020 року).

Особистий внесок здобувача. Основні концептуальні ідеї, теоретичні положення, висновки, що викладено в роботі та опубліковано у вітчизняних і

зарубіжних виданнях, належать авторові. У спільних публікаціях авторові належить: [2] – аналіз проблеми поліпшення фізичних можливостей учнівської молоді; [3, 7] – аналіз сучасного стану та характеристика проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності; [8, 33] – дослідження проблеми формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури; [9, 10] – розроблення та характеристика моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; [11, 12, 13, 14] – обґрунтування загальної структури та характеристика окремих структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; [15] – аналіз проблеми якості вищої освіти в контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності; [16, 17, 28] – характеристика методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; [19, 20, 30] – компаративний аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; [18, 21, 34] – аналіз та узагальнення організаційно-методичних особливостей застосування інтерактивних освітніх технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури; [22] – характеристика проблеми та приклад впровадження електронних освітніх ресурсів у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; [23] – з'ясування організаційно-методичних підходів до диференційованого фізичного виховання учнів в оздоровчій діяльності вчителя фізичної культури; [31] – аналіз проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти України; [35] – розробка навчально-методичних рекомендацій до випускних (науково-дослідних) робіт студентів; [39] – теоретичне обґрунтування комп'ютерної програми.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту», (Київ, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020); «Викладач і студент: мобільність в умовах кредитно-трансферної системи», (Черкаси, 2016); «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту і туризму» (Запоріжжя, 2016); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти», (Київ, 2017); «Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку» (Харків, 2017); «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», (Одеса, 2017 Конгрес); «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (Одеса, 2017); «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» (Відень, 2017); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», (Суми, 2017); «Досвід і

проблеми організації соціально та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти», (Запоріжжя, 2018); «Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді», (Бердянськ, 2019); «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2017, 2019); «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (Київ, 2019), а також на засіданнях кафедри теорії та методики фізичного виховання Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Кандидатська дисертація на тему «Диференційований підхід при початковому навчанні плаванню дітей з різними властивостями основних нервових процесів» зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення була захищена в 2010 році у Харківській академії фізичної культури. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати науково-дослідницької роботи опубліковано в 39 наукових і навчально-методичних працях, серед яких 1 одноосібна монографія, 22 статті в наукових виданнях, з них 16 статей у наукових фахових виданнях України та 6 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних, з них 4 статті у виданнях, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, 1 стаття у виданні, індексованому міжнародною наукометричною базою даних Scopus, 1 стаття у виданні, що внесено до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 11 праць у виданнях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 наукових праці та 1 комп'ютерна програма, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Наукова робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (814 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 595 сторінок, серед них 404 сторінки основного тексту. Дисертація містить 46 таблицю та 67 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і концепцію дослідження; розкрито методи дослідження, його наукову новизну, практичне значення; подано відомості про особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження результатів дослідження, кандидатську дисертацію та публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі**» проаналізовано наукову літературу щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; представлено характеристику понятійно-термінологічного апарату підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; розкрито науковий тезаурус щодо здоров'язбережувальної діяльності учителя фізичної культури.

Розвиток освіти є соціальною проблемою і належить до пріоритетних напрямів державної політики, вона безпосередньо пов'язана з системою національних інтересів та національної безпеки. З позицій сьогодення, коли Україна переживає надзвичайно складні часи, саме фахівці-професіонали мають забезпечити розвиток нашої країни, її економіки на основі високих технологій та якості життя населення відповідно до вимог ХХІ століття.

Науковці ґрунтовно розглядають та аналізують різні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти (О. Ю. Ажиппо, П. Б. Джуринський, Є. А. Захаріна, Л. І. Іванова, Н. І. Степанченко, О. В. Тимошенко, Б. М. Шиян та ін.). Вони вказують, що в теорії й практиці вищої освіти накопичено значний досвід, що охоплює різні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Вказано, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі повинна бути спрямована на забезпечення позитивного ставлення студентів до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; оволодіння професійно орієнтованими знаннями, уміннями та навичками щодо здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; набуття практичного досвіду здоров'язбережувальної діяльності в основній школі в процесі проведення практик.

З-поміж чинників, що негативно впливають на здоров'я учнів, названо: підвищення обсягу та інтенсивності тижневого навчального плану, зростання кількості нових предметів, у програмах закладів загальної середньої освіти, нових програм і підручників, орієнтованих на обдарованих школярів і школярів з високими навчальними можливостями; створення нових інноваційних освітніх установ (гімназій, ліцеїв, спеціальних шкіл і класів з додатковим і поглибленим вивченням предметів), що не враховують правила здоров'язбережувальної педагогіки; низька ефективність консультування і просвіти в системі педагогічного здоров'язбережувального супроводу шкільної освіти; недостатня професійна компетентність учителів фізичної культури щодо застосування здоров'язбережувальних технологій; пасивна позиція вчителів у проведенні здоров'язбережувальних позакласних і позашкільних заходів; слабо розвинена система інтеграції змісту предметів, орієнтованих на формування здорового способу й стилю життєдіяльності; недостатність інформаційних ресурсів із комплексного підходу до розроблення і реалізації програм здоров'я; зниження обсягу та якості профілактичної роботи серед учнів; низька рухова активність, що негативно впливає на психофізичний стан учнів; недостатня ефективність міжвідомчої співпраці школи з громадськими організаціями з охорони здоров'я. Усе це сприяє прояву надмірного психофізичного перевантаження в школярів і тривалому відновленню їхніх фізичних, психічних і моральних сил. У зв'язку з цим школі потрібний здоров'язбережувальний спосіб навчання дітей і

підлітків, потрібні цілеспрямовані наукові дослідження щодо реалізації здоров'язбережувальних технологій, методик і програм, які повинні мати системний характер і орієнтувати освітню практику на відновлення, збереження й примноження індивідуального здоров'я школярів. Тому з цією метою в процесі професійної підготовки необхідно формувати готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності.

Підкреслено, що оздоровча, рекреаційна та відновлювальна спрямованість занять з фізичної культури потребує такого вчителя фізичної культури, що володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, серед яких важливе місце займають методики самомасажу, коригувальної гімнастики для очей, корекції постави та тілобудови, профілактики шкільної та побутової гіподинамії, методи самоконтролю стану здоров'я та фізичного розвитку.

Реалізація здоров'язбережувальної функції освіти полягає в систематичному долученні суб'єктів педагогічного процесу в активну здоров'язбережувальну діяльність у навчальний і позаурочний час з урахуванням комплексу психолого-педагогічних умов: упровадження в педагогічний процес принципів здоров'язбережувальної освіти, здоров'язбережувальних педагогічних технологій, організацію здоров'язбережувального педагогічного процесу, психолого-педагогічного супроводу індивідуальної освітньої траєкторії учня, моніторингу стану здоров'я і, що важливо, ставлення до здоров'я учнів і вчителів й виявлення особливостей впливу навчально-виховного процесу на здоров'я особистості.

У розділі уточнено сутність понять:

– фізкультурну освіту розглядаємо як одну зі складових педагогічного процесу з фізичного виховання, що полягає у створенні фонду життєво необхідних умінь і навичок учнів, а також засвоєнні спеціальних теоретико-методичних знань про закономірності фізичного вдосконалення й оздоровлення людини;

– підготовку розглядаємо як систему, для якої характерні взаємозв'язок і взаємодія структурних компонентів, сукупність яких забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети вищої освіти;

– професійну підготовку розглядаємо як процес накопичення фонду знань, умінь і навичок у певній царині діяльності та процес формування й розвитку готовності майбутніх учителів до роботи з учнями закладів загальної середньої освіти;

– здоров'язбереження розглядаємо як спеціально організований процес, що побудований на науково-обґрунтованих нормах роботи та відпочинку, спрямований на збереження здоров'я та передбачає фізкультурно-оздоровчі, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні та освітні заходи в процесі життєдіяльності людини;

– здоров'язбережувальні освітні технології розглядаємо як педагогічні прийоми, методи, технології, які не завдають шкоди здоров'ю учнів і

педагогів, забезпечують їм безпечні умови перебування, навчання й роботи в освітньому процесі;

– здоров'язбережувальну педагогіку розглядаємо як сукупність прийомів і методів організації освітнього процесу, безпечного для здоров'я учнів і вчителів.

Підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядаємо як систему організаційних і психолого-педагогічних заходів, що відбуваються в закладах вищої освіти та спрямовані на оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями, вміннями, навичками та досвідом, які дозволять запроваджувати різноманітні форми фізичного виховання учнів протягом навчального дня та в позакласній роботі та ефективно проводити гімнастику перед заняттями, фізкультурні хвилинки і фізкультурні паузи, спортивні години в групах подовженого дня та фізкультурно-спортивні свята з метою зміцнення та збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядаємо як інтегративне особистісне утворення, що містить усвідомленість соціальної цінності мотивів здоров'язбереження, позитивну мотивацію до оздоровлення учнів, налаштованість на формування здорового способу життя та відповідального ставлення їх до власного здоров'я і здоров'я оточення, наявність професійно важливих якостей особистості, достатніх для підвищення рухової активності та фізичної досконалості молодого покоління.

Указано, що в процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі важливо забезпечити формування їх здоров'язбережувальної компетентності, що, на нашу думку, являє собою сукупність комплексу ознак: ціннісного ставлення до здоров'я; володіння знаннями щодо факторів позитивного впливу на життя та загальний стан організму, правил особистої гігієни, безпеки життєдіяльності, надання первинної медичної допомоги, загально-теоретичних основ організації та побудову процесу фізичного виховання, основи здоров'язбереження, культури здоров'язбереження та цінності здоров'я, значення способу життя для збереження здоров'я, здоров'язбережувальних технологій та фізіологічних основ працездатності організму; володіння засобами та методами фізичного виховання школярів, вміннями розробляти індивідуальні оздоровчі програми, організовувати здоров'язбережувальну діяльність; вести здоровий спосіб життя та піклуватися про власне здоров'я; контролювати фізичний стан та об'єктивно оцінювати стан здоров'я, формувати цінності здоров'язбереження.

У другому розділі **«Історичні аспекти та методика оцінки результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі»** представлено ретроспективний аналіз навчальних планів підготовки вчителів фізичної культури у закладах вищої освіти України; обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до

здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; розкрито критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; схарактеризовано діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Порівняльний аналіз навчальних планів Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, що здійснювали підготовку майбутніх учителів фізичної культури відповідно до галузі знань 01 Освіта/педагогіка за спеціальністю Середня освіта (Фізичне виховання) показав багато спільного між ними, проте дозволив виявити й деякі відмінності. Спільним у проаналізованих навчальних планах є термін навчання та загальний обсяг підготовки. Основні відмінності полягали в обсязі аудиторної та самостійної підготовки, співвідношенні годин за циклами підготовки, кількості практик, обов'язкових дисциплін, іспитів, заліків, курсових робіт, а також в атестації здобувачів вищої освіти та формулюванні кваліфікацій.

Обґрунтовано структуру готовності майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Виділено такі структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: аксіологічний (ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я всіх учасників освітнього процесу), гносеологічний компонент (комплекс професійно орієнтованих знань щодо здоров'язбережувальної діяльності в основній школі), праксеологічний (вміння та навички здійснювати здоров'язбережувальну діяльність в основній школі раціонально, ефективно, технологічно) та особистісний (професійно значущі якості особистості майбутнього вчителя фізичної культури).

Визначено критерії (мотиваційний (мотиваційно-ціннісний), когнітивний, діяльнісно-практичний, особистісний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Схарактеризовано організацію та методики дослідження. Дослідно-експериментальна робота передбачала декілька етапів дослідження.

Перший етап дослідження – теоретично-аналітичний (2013-2014 роки). Вивчено теоретичні та практичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат, необхідний для теоретичного пізнання системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Визначено об'єкт, предмет, мету, завдання роботи та сформульовано загальну та часткові гіпотези дослідження. Здійснено характеристику понятійно-термінологічного апарату та розкрито науковий тезаурус щодо

здоров'язбережувальної діяльності вчителя фізичної культури в основній школі.

Другий етап дослідження – пошуково-констатувальний (2014-2016 роки). Здійснено ретроспективний аналіз навчальних планів підготовки вчителів фізичної культури в закладах вищої освіти України; теоретично обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; обґрунтовано комплекс наукових методів дослідження, зокрема теоретичних та емпіричних, до них увійшли: анкетування, педагогічні спостереження, бесіди, тестування студентів, педагогічний експеримент; визначено методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; проведено констатувальний експеримент для визначення сучасного стану сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Третій етап дослідження – емпіричний (2016-2020 роки). Розроблено концепцію та модель системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; впроваджено в освітній процес експериментальну систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; проведено формувальний педагогічний експеримент, що дозволив експериментально перевірити ефективність системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; проаналізовано результати формувального педагогічного експерименту; здійснено апробацію результатів дослідження на науково-практичних конференціях; узагальнено результати та сформульовано висновки дослідно-експериментальної роботи.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі *за мотиваційним критерієм* ми застосували методику «Діагностика мотивів досягнень» А. Мехрабіана.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі *за когнітивним критерієм* ми розробили тестові завдання.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі *за діяльнісно-практичним критерієм* ми розробили діагностичні картки.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі *за особистісним критерієм* ми використали методики «Діагностика ефективності педагогічних комунікацій» у модифікованому варіанті А. А. Леонтєва та «Діагностика емоційного інтелекту», запропоновану Н. Холлом.

Оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за визначеними критеріями здійснено на основі розробленої у співавторстві з Л. П. Сущенко та О. П. Сидоренком комп'ютерної програми «БСК: педагогічна діагностика рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі».

У третьому розділі **«Практика підготовки майбутніх учителів фізичної культури в зарубіжних і вітчизняних закладах вищої освіти»** охарактеризовано специфіку підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у закладах вищої освіти Німеччини; представлено досвід підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Нідерландах; розкрито особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Польщі; вивчено сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі в закладах вищої освіти України.

Зазначено, що програми підготовки майбутніх учителів фізичної культури орієнтовані на структуру з різного типу середніх шкіл, що має свої особливості в кожній із федеративних земель та зумовлює певні відмінності в системі підготовки. Підготовка майбутніх учителів відбувається в декілька етапів: університетська підготовка та стажування в школі. Основною дидактичною метою німецької вищої школи є розвиток творчої особистості вчителя.

У Німеччині на сьогодні існує більше 60 закладів вищої освіти, що займаються професійною підготовкою майбутніх учителів фізичного виховання. В університетах Німеччини існують різні програми підготовки вчителів за спеціальністю «Фізичне виховання», що пов'язано з типом школи та посадою вчителя, яку обрав абітурієнт. У більшості федеральних земель педагогічні кадри готують за новою дворівневою системою – бакалавр-магістр.

Зосереджено увагу на програмі підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання на факультеті наук про спорт і здоров'я при Технічному університеті Мюнхена (Fakultat für Sport- und Gesundheitswissenschaft der Technischen Universität München) та факультеті спортивних наук університету Лейпцига (Universität Leipzig).

Загальною метою навчання на факультеті наук про спорт і здоров'я при Технічному університеті Мюнхена є підготовка майбутнього вчителя, який би міг, орієнтуючись на учня, планувати, проводити й аналізувати урок фізичної культури. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання початкової й середньої школи на факультеті спорту й наук про здоров'я в Технічному університеті Мюнхена регламентована законами про правила першого (LPO I) та другого (LPO II) державного іспиту на посаду вчителя в державних школах».

Навчання за спеціальністю «Фізичне виховання початкової й середньої школи» має двофазну структуру. Перша фаза триває протягом семи семестрів і закінчується складанням першого державного іспиту. Друга фаза навчання

включає в себе педагогічну практику, що триває 24 місяці й закінчується складанням другого державного іспиту. Змістом стажування передбачено такі розділи роботи, як самостійне викладання предмета, практика викладання під керівництвом учителя, семінарські заняття.

Навчальний план підготовки вчителів для середньої школи факультету наук про спорт і здоров'я при Технічному університеті Мюнхена розрахований на сім семестрів та складається з трьох розділів: обов'язкові навчальні дисципліни, обов'язкові навчальні дисципліни за вибором, факультативні дисципліни за вибором.

Розділ обов'язкових навчальних дисциплін містить такі модулі, як «Спорт, спортивна освіта та спортивна наука», «Основи розвитку ігрових здібностей учнів», «Розвиток основних ігрових навичок учнів», «Наукові основи формування рухів» «Застосування та аналіз досвіду управління рухами студентів», «Формування досвіду управління рухами у студентів», «Поняття та аналіз здоров'я в школі», «Проектування навчально-виховного процесу», «Основи організації та популяризації здорового способу життя в школах», «Психологічні основи формування компетентностей учнів», екзаменаційні модулі «Спортивні ігри» та «Індивідуальні види спорту».

Розділ обов'язкових навчальних дисциплін за вибором складається із двох модулів: «Організація процесу викладання спортивних ігор у контексті різних напрямів освіти», «Теорія та методика формування навичок учнів».

Розділ факультативних дисциплін за вибором складається з модулів «Організація навчально-виховного процесу в школі», «Методика наукових досліджень у галузі шкільного спорту», «Профілактика та зміцнення здоров'я в школі», «Спортивна освіта», «Розвиток та застосування знань про навчання рухам у школі», «Стажування під час практики», «Екзаменаційний колоквиум».

В університеті Лейпцига на факультеті спортивних наук здійснюють підготовку вчителів середньої, спеціалізованої школи та гімназії за спеціальністю «Полівалентний бакалавр – учитель з основною спеціальністю спорт». Упродовж усього навчання студенти проходять модулі з основної та додаткової спеціальності, загальноосвітні й професійно-дидактичні модулі, практику. В кінці навчання студенти пишуть бакалаврську роботу, у якій розглядають і пояснюють певну проблему в галузі фізичного виховання.

Магістерська програма з основною спеціальністю «Фізичне виховання» готує вчителів для спеціалізованих, середніх шкіл та гімназій. Студенти, які обрали посаду вчителя в спеціалізованих школах, поглиблено вивчають педагогічні, гуманітарні та суспільствознавчі дисципліни, а також спеціалізовані науки про рух і тренування в різних видах спорту, для отримання права на посаду вчителя середньої школи та гімназії додатково вивчають природничі та спортивно-медичні дисципліни, процес підготовки передбачає практичні заняття в школі. Завершення магістерської програми дає право на стажування в школі та другий державний іспит. Загальний термін навчання на здобуття ступеня магістра становить 4 семестри, обсяг курсу – 120 кредитів ECTS.

Проведений теоретичний аналіз наявних джерел інформації показав, що підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти Нідерландів зорієнтована на запити початкової, середньої, старшої та спеціальної школи, де «Фізичне виховання» є обов'язковою дисципліною. Викладати фізичне виховання в початковій школі мають право спеціально підготовлені вчителі фізичної культури або класоводи, які додатково, до основної спеціальності «Початкова освіта», пройшли підготовку за програмою фізичного виховання. У середній школі викладати фізичне виховання мають право лише спеціально підготовлені вчителі фізичної культури.

Підготовку майбутніх учителів фізичної культури в Нідерландах провадять шість університетів прикладних наук. Професійні компетенції майбутніх учителів фізичної культури визначені національними професійними стандартами для вчителів, що забезпечують спільну базу для всіх програм підготовки вчителів фізичної культури.

Дослідження особливостей професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в університеті Фонтіс (Fontys) дозволило з'ясувати таке:

- підготовка триває чотири роки, кожен навчальний рік складається з чотирьох блоків по десять тижнів;

- перший рік підготовки спрямований на формування світогляду вчителя фізичної культури, ознайомлення з контекстом фізичного виховання на різних рівнях початкової та середньої освіти, формування навичок навчання у фізичному вихованні та проведення уроків фізичної культури. Два дні на тиждень студенти проходять стажування в початковій школі;

- зміст програми другого року підготовки складається з таких розділів, як основи навчання рухам, основи суддівства, освіта спеціальних потреб, руховий режим у школі. Два дні на тиждень студенти проходять стажування в середній школі;

- третій рік підготовки спрямований на подальше формування професійної ідентичності майбутнього вчителя фізичної культури, студенти обирають подальший освітній контекст підготовки – початкова, середня, спеціальна, старша професійна освіта (школа). Два дні на тиждень студенти проходять стажування за місцем відповідно до обраного контексту підготовки;

- четвертий рік підготовки передбачає практико-орієнтоване дослідження за місцем стажування, присвячене різним аспектам фізичного виховання в школі.

Система підготовки вчителів у закладах вищої освіти Польщі орієнтована на запити дошкільних освітніх закладів та закладів загальної середньої освіти. Для нашого дослідження важливим є те, що в змісті програм з фізичного виховання на різних рівнях освіти велике значення приділяють основам здоров'я.

Академія фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського (Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie) є одним із провідних закладів вищої освіти фізкультурного профілю в Польщі. У структурі академії є чотири факультети. Підготовку вчителів фізичної

культури провадять на факультеті фізичного виховання та факультеті фізичного виховання та спорту в Білій-Подляській, що є філіалом академії.

Програмою за напрямом підготовки «Фізичне виховання», реалізованою через широкий вибір навчальних дисциплін та спрямованою на формування здатності самостійно планувати, виконувати та оцінювати фізичні навантаження різної спрямованості (для здоров'язбереження, відпочинку, рекреації тощо), а також до пропаганди здорового способу життя та задоволення потреб особистості в галузі фізичного виховання, визначено знання, уміння та компетентності, якими на високому рівні повинен володіти випускник після завершення першого та другого освітнього ступеня.

Навчальний план підготовки бакалаврів за напрямом «Фізичне виховання» в Академії фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського розрахований на три роки і становить 182 кредити ECTS. На денній формі навчання студенти мають 2778 годин аудиторних занять.

Зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури складається з таких блоків: загальні дисципліни, базові дисципліни, група основних професійних дисциплін, група дисциплін, спрямованих на підготовку до роботи вчителя, група дидактичних дисциплін у галузі фізкультурної освіти, дисципліни за вибором, бакалаврська випускна робота, професійні практики.

У розділі подано результати анкетування 390 студентів 3-4 курсів Академії рекреаційних технологій і права, Бердянського державного педагогічного університету, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Результати опитування показали, що 65,7% респондентів повністю погоджуються з необхідністю готувати майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 41,6% респондентів повністю задовольняє зміст вищої фізкультурної освіти щодо підготовки до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; лише 28,8% респондентів задоволені наявною науково-методичною літературою необхідною для їх підготовки до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 50,6% опитаних студентів погоджуються з тим, що здоров'язбережувальна педагогіка – це сукупність прийомів і методів організації навчально-виховного процесу, безпечного для здоров'я учнів і вчителів; лише 27,4% респондентів повністю ознайомлені з проблемами, які заважають впроваджувати здоров'язбережувальну педагогіку в роботу з учнями основної школи; лише 25,0% опитаних студентів повністю опанували питання впровадження здоров'язбережувальної педагогіки в основній школі; лише 29,8% опитаних студентів повністю знають нормативно-правові документи, що регламентують умови здоров'язбережувального середовища закладу загальної середньої освіти; лише 29,9% опитаних студентів мають достатні вміння та навички організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища в основній школі; 34,3% опитаних студентів вважають

себе повністю обізнаними щодо методик, які дозволяють формувати здоров'язбережувальне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти; 30,8% опитаних студентів повністю знають зміст здоров'язбережувальних технологій, що застосовують у закладі загальної середньої освіти; лише 28,7% опитаних студентів знають професійну термінологію, необхідну для впровадження здоров'язбережувальних технологій в основній школі; 31,2% опитаних студентів володіють знаннями про професійні функції сучасного вчителя фізичної культури; 43,3% опитаних студентів знають методики, що дозволяють забезпечити активний відпочинок та зменшити рівень втоми під час загальноосвітніх уроків в основній школі.

У четвертому розділі **«Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі»** охарактеризовано методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; запропоновано концепцію та модель системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Розкрито роль компетентнісного, акмеологічного, особистісно-орієнтованого, практико-орієнтованого та контекстного методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Сформульовані основні положення концепції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Розглянуто суть та особливості моделювання процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Указано, що основу представленої моделі системи формує сукупність таких блоків, як цільовий, теоретико-методологічний, пізнавально-змістовий, технологічний і результативний (рис 1).

Схарактеризовано етапи формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Навчально-теоретичний етап передбачає формування системи валеологічних знань, інтелектуальних умінь та здібностей майбутніх учителів фізичної культури вирішувати теоретичні здоров'язбережувальні завдання в навчальному процесі. Навчально-практичний етап спрямований на формування здібностей застосовувати знання і вміння здоров'язбереження на практиці, а також самостійно проектувати способи вирішення здоров'язбережувальних завдань на основі розробки відповідних проектів. Метою практичного етапу є застосування сформованих здоров'язбережувальних знань і умінь у реальних умовах у процесі виробничої практики.

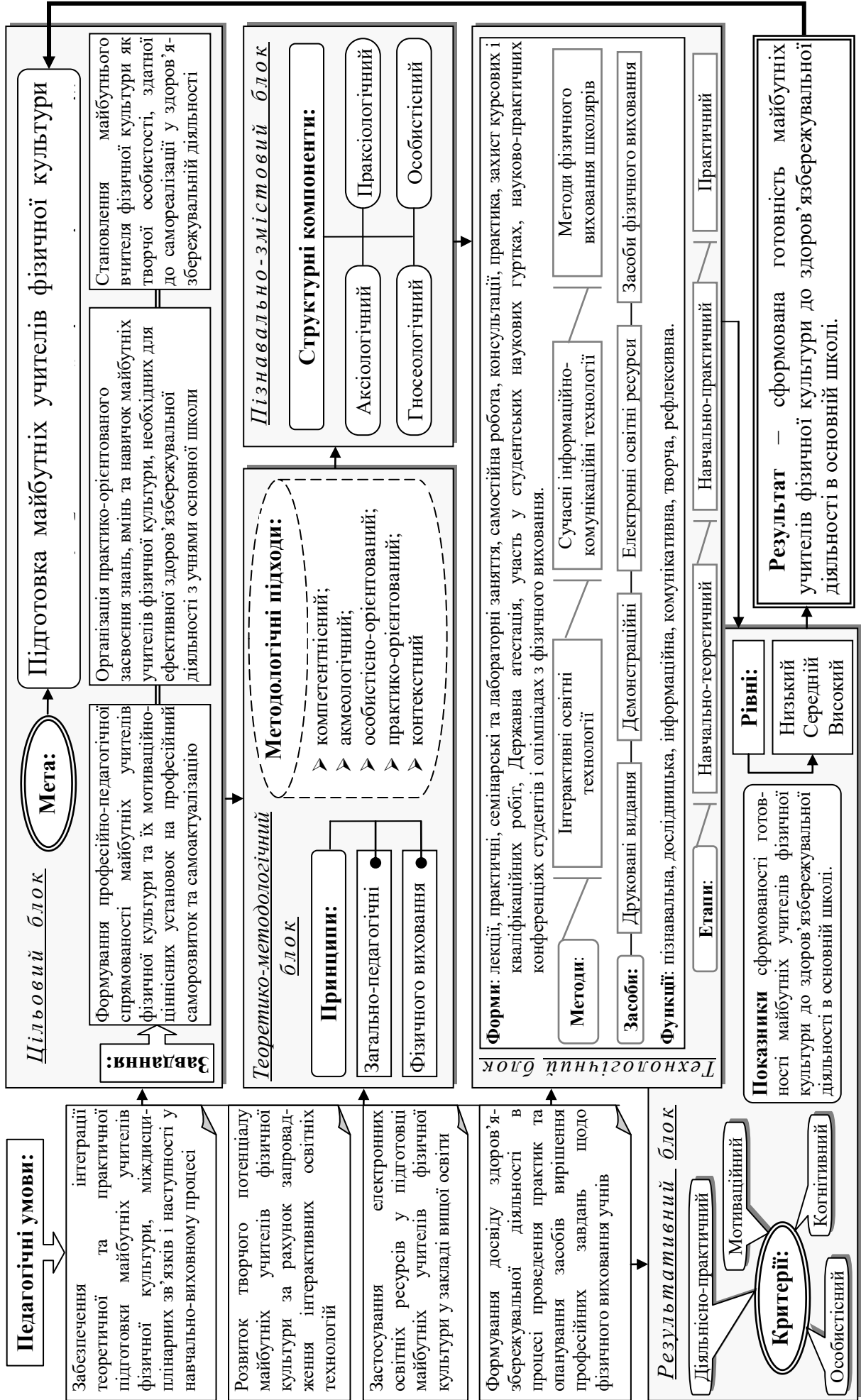

Рис. 1. Модель системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі

Акцентовано увагу на тому, що результатом підготовки є сформована готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Метою анкетного опитування 122 науково-педагогічних працівників вищезазначених закладів вищої освіти України було з'ясування важливих аспектів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в сучасних умовах для визначення та обґрунтування тих педагогічних умов, що забезпечать якісну підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Результати опитування показали, що 64,9% науково-педагогічних працівників повністю погоджуються з необхідністю цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 66,0% респондентів вважають доцільним забезпечувати спеціально розроблені та науково обґрунтовані педагогічні умови для якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 60,8% респондентів повністю погоджуються з твердженням про те, що забезпечення єдності та раціонального співвідношення теоретичної й практичної підготовки, міждисциплінарних зв'язків та наступності в освітньому процесі є важливою педагогічною умовою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 46,9% респондентів застосовують дискусії; 38,8% опитаних науково-педагогічних працівників застосовують дебати; 29,6% респондентів застосовують мозковий штурм; 25,5% опитаних науково-педагогічних працівників застосовують кейс-стаді; 15,3% респондентів застосовують дидактичні ігри; 67,7% опитаних науково-педагогічних працівників погоджуються з необхідністю впроваджувати електронні освітні ресурси в систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; 38,8% та 19,4% респондентів регулярно застосовують Інтернет-технології та змішане навчання; від 13,3% до 23,1% респондентів, застосовують G Suite for Education в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури; 43,9% респондентів вважають, що потрібно формувати в майбутніх учителів фізичної культури навички здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик;

Педагогічна умова – забезпечення інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, міждисциплінарних зв'язків і наступності в освітньому процесі передбачає: збагачення змісту кожної дисципліни на основі використання нових елементів з інших навчальних дисциплін; більш глибоке розуміння явищ, понять, законів, що вивчають у різних дисциплінах; наповнення змісту навчання практичною діяльністю, що відповідає умовам професійної діяльності.

Задля вдосконалення організаційних і змістових аспектів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі та забезпечення інтеграції теоретичної та практичної підготовки, міждисциплінарних зв'язків і наступності в освітньому процесі

розкрито зміст та особливості вивчення таких дисциплін, як «Менеджмент здоров'я», «Теорія та методика фізичного виховання», «Шкільний курс фізичної культури та методика викладання».

Педагогічна умова – розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури шляхом запровадження інтерактивних освітніх технологій. Упровадження інтерактивних освітніх технологій у процес викладання професійно орієнтованих навчальних дисциплін дозволить отримувати теоретичні знання та вміння застосовувати їх у конкретній практичній ситуації; активізувати навчальний процес, забезпечить активну взаємодію студентів і викладачів. Визначено інтерактивні освітні технології для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури в системі їх підготовки до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Розглянуто приклади та охарактеризовано організаційно-методичні особливості реалізації на практиці таких інтерактивних освітніх технологій, як інтерактивна лекція, дискусія, метод «мозкового штурму», дидактична гра, кейс-стаді, воркшоп, флешмоб.

Педагогічна умова – застосування електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти. На сьогодні електронні освітні ресурси – важлива складова інформаційного наповнення освітнього процесу, їх використовують для навчально-методичного забезпечення, розробки довідкових матеріалів, у наукових дослідженнях та як засіб навчання. У системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі ми застосовували електронний підручник, мультимедійні лекції, електронні бібліотеки, електронне тестування, електронні навчально-методичні комплекси, офіційний інтернет-сайт Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького та Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я, інформаційні ресурси Інтернет-сайтів, зокрема «Освітнього порталу», Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а також хмарну систему G Suite for Education, що дозволила використовувати переваги сучасної освітньої технології «змішане навчання». На прикладі розглянуті організаційно-методичні особливості використання сервісу Google for Education для організації змішаного навчання, спрямованого на підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Для розкриття педагогічної умови – формування досвіду здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик та опанування засобів вирішення професійних завдань щодо фізичного виховання учнів нами було проведено анкетування 45 учителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти міста Черкаси.

З'ясовано, що 37,8% опитаних учителів фізичної культури висловились про необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності; 43,9% респондентів вважають, що потрібно формувати в майбутніх учителів фізичної культури навички здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик;

60,2% опитаних учителів фізичної культури вважають, що в процесі проведення практик потрібно формувати в майбутніх учителів фізичної культури знання та практичні навички планування та впровадження оздоровчо-гігієнічної та фізкультурно-масової роботи; 60,0% респондентів вважають, що в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі цикл дисциплін професійної та практичної підготовки є пріоритетним; 46,7% опитаних учителів фізичної культури вважають, що рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з учнями основної школи задовільний; 31,1% респондентів вважають за необхідне під час практики залучати майбутніх учителів фізичної культури до організації та проведення заходів спрямованих на збереження здоров'я учнів основної школи.

У розділі представлено значення, структуру, зміст та вимоги до проведення практик в процесі підготовці майбутніх учителів фізичної культури здоров'язбережувальної діяльності. З'ясовано, що навчальним планом Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, згідно з яким провадять професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, передбачено навчальну ознайомлювальну (4 семестр), виробничу педагогічну (6 семестр), виробничу фахову (7 семестр) та виробничу переддипломну (8 семестр) практики загальним обсягом 720 годин. Зазначено, що на кожному етапі навчання зміст і структура практики забезпечує раціональне поєднання теоретичної підготовки студентів із самостійною практичною роботою, дає можливість осмислити професійні функції вчителя фізичної культури, стимулює розвиток мотивації до самовдосконалення, пізнавальної активності та педагогічної діяльності.

У п'ятому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі»** представлено організацію формувального етапу педагогічного експерименту; проаналізовано результати впровадження системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; на основі результатів порівняльного та факторного аналізу доведено ефективність експериментальної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

У формувальному експерименті брали участь 131 студент Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, які входили до контрольної ($n = 64$ осіб) та експериментальної ($n = 67$ осіб) груп. На початку формувального експерименту групи були однорідним за кількісними та якісними характеристиками. Підготовка в контрольній групі відбувалася за традиційною системою, в освітній процес експериментальної групи впроваджувалась розроблена нами система підготовки майбутніх

учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

На початку педагогічного експерименту *високий рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 5,27% студентів контрольної групи і 7,09% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм – 4,79% студентів контрольної групи і 5,79% експериментальної групи, за когнітивним критерієм – 4,69% студентів контрольної групи і 5,79% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм – 6,25% студентів контрольної групи і 7,76% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 5,47% студентів контрольної групи і 5 студентів (7,46%) експериментальної групи. *Середній рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 49,41% студентів контрольної групи і 50,00% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм 48,44% студентів контрольної групи і 50,75% студентів експериментальної групи, за когнітивним критерієм 42,19% студентів контрольної групи і 52,24% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм 48,44% студентів контрольної групи і 49,25% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 52,34% студентів контрольної групи і 50,00% студентів експериментальної групи. *Низький рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 45,31% студентів контрольної групи і 42,91% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм – 46,88% студентів контрольної групи і 43,28% студентів експериментальної групи, за когнітивним критерієм – 53,13% студентів контрольної групи і 41,79% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм – 45,31% студентів контрольної групи і 43,28% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 42,19% студентів контрольної групи і 42,54% студентів експериментальної групи.

Станом на кінець педагогічного експерименту розподіл студентів за рівнями сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі зазнав змін. Важливим є те, що зазначені позитивні зміни в експериментальній групі були більш вираженими. Так, *високий рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 10,55% студентів контрольної групи і 19,03% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм – 5,97% студентів контрольної групи і 16,42% студентів експериментальної групи, за когнітивним критерієм – 9,38% студентів контрольної групи і 17,91% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм – 10,94% студентів контрольної групи і 19,40% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 11,72% студентів контрольної групи і 19,40% студентів експериментальної групи. *Середній рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 59,38% студентів контрольної групи і

66,23% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм – 50,75% студентів контрольної групи і 65,67% студентів експериментальної групи, за когнітивним критерієм – 51,56% студентів контрольної групи і 65,67% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм – 59,38% студентів контрольної групи і 67,16% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 60,16% студентів контрольної групи і 65,67% студентів експериментальної групи. *Низький рівень сформованості* готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі продемонстрували 30,08% студентів контрольної групи і 14,74% студентів експериментальної групи. Зокрема за мотиваційним критерієм – 43,28% студентів контрольної групи і 17,91% студентів експериментальної групи, за когнітивним критерієм – 39,06% студентів контрольної групи і 16,42% студентів експериментальної групи, за діяльнісно-практичним критерієм – 29,69% студентів контрольної групи і 13,43% студентів експериментальної групи, за особистісним критерієм – 28,13% студентів контрольної групи і 14,93% студентів експериментальної групи.

На рисунку 2 подано результати співставлення середніх значень даних, що характеризують сформованість готовності студентів контрольної та експериментальної груп до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за всіма визначеними критеріями на початку та на кінець педагогічного експерименту.

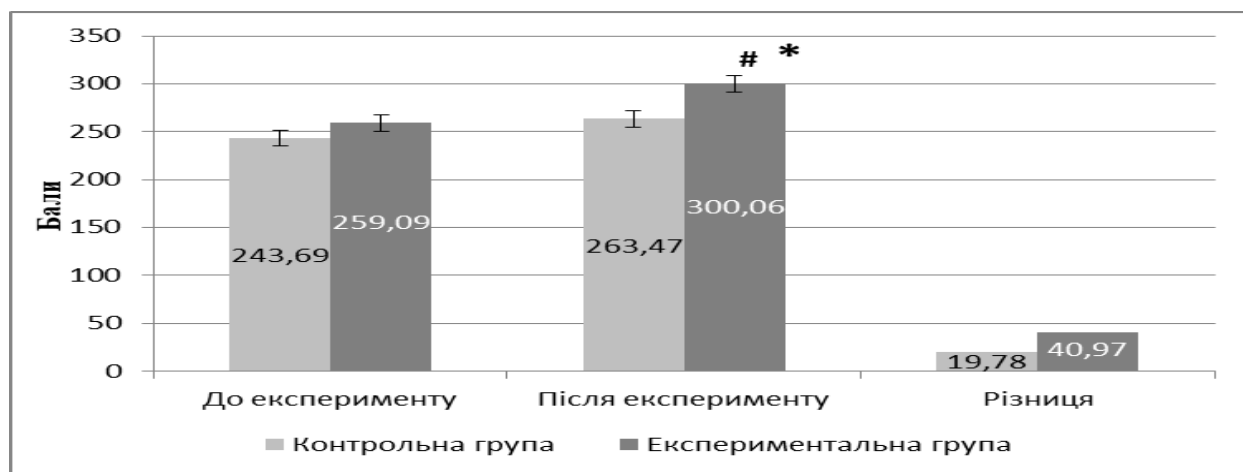

Рис. 2. Середні значення ($x \pm m$) даних, що характеризують сформованість готовності студентів контрольної та експериментальної груп до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: # – достовірність змін стосовно початку року в експериментальній групі; * – достовірність відмінностей між результатами контрольної та експериментальної групи на кінець педагогічного експерименту

Станом на початок педагогічного експерименту студенти контрольної та експериментальної груп мали середні значення даних про сформованість готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі відповідно 243,69 \pm 7,99 бали та 259,09 \pm 8,58 бали. Наведені результати вказують на

відсутність статистично достовірних відмінностей між групами ($p > 0,05$, при $t = 1,31$), що свідчить про їх однорідність на початку педагогічного експерименту.

Співставлення даних, що відображають сформованість готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, протягом формувального етапу педагогічного експерименту показало їх зростання в обох групах, проте в контрольній групі зазначені зміни були не достовірними ($p > 0,05$, при $t = 1,69$), на відміну від експериментальної групи, де продовж досліджуваного періоду відбулися статистично достовірні зміни ($p < 0,05$, при $t = 3,30$).

Порівняння даних про сформованість готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі на кінець педагогічного експерименту контрольної ($263,47 \pm 8,53$ бали) та експериментальної ($300,06 \pm 8,97$ бали) груп вказує на статистично достовірні відмінності між ними ($p < 0,05$, при $t = 2,53$), що свідчить про вищий рівень сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі студентів саме експериментальної групи.

На основі факторного аналізу встановлено, що на початку педагогічного експерименту за структурою окремих факторів, інформативною значимістю окремих компонентів у кожному виділеному факторі, вкладом окремого фактору та кумулятивним вкладом факторів у загальну дисперсію ознак контрольна та експериментальна групи практично не відрізнялися, що підтверджує результати порівняльного аналізу про однорідність контрольної та експериментальної груп на початку педагогічного експерименту.

Факторним аналізом з'ясовано, що в процесі формувального етапу педагогічного експерименту, під впливом розробленої нами системи підготовки відбулися якісні зміни факторної структури компонентів сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі у студентів експериментальної групи, порівняно зі студентами контрольної групи (рис. 3).

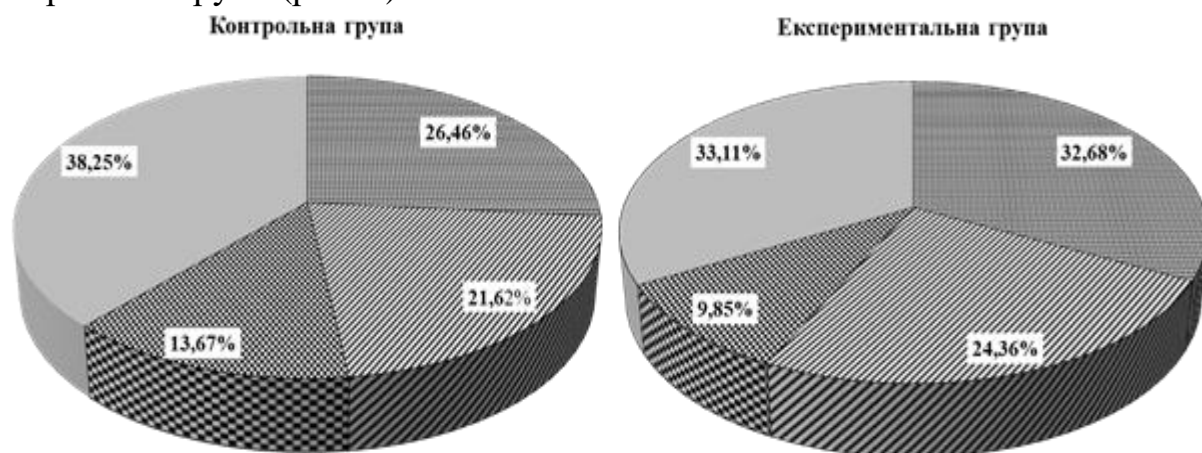

Рис. 3. Вклад факторів у загальну структуру готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі студентів контрольної та експериментальної груп після педагогічного експерименту

Факторна структура компонентів сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі студентів експериментальної групи наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту, так само як і на початку, мала три фактори. Проте, вклад факторів у загальну дисперсію вибірки збільшився і склав 66,89%.

Значення першого, генерального фактора дорівнювало 32,68%. Високо вагомі коефіцієнти мали загальна оцінка умінь та навичок (0,95), рівень знань (0,85), організаційні (0,71), комунікативні (0,69) та гностичні (0,64) уміння та навички. Поєднання в першому факторі зазначених компонентів дає підстави для інтерпретації генерального фактора, як «фактор умінь та знань».

Значення другого фактору дорівнювало 24,36%. Високо вагомі коефіцієнти мали: загальний рівень якостей особистості (0,82), рівень мотивації досягнень (0,80), ефективність педагогічних комунікацій (0,66), сформованість емоційного інтелекту (0,63). Інформативна значимість компонентів, що найбільшою мірою визначають сформованість особистісних якостей майбутніх учителів дозволяє нам ідентифікувати другий фактор, як – «якостей особистості».

Значення третього фактору дорівнювало 9,85%. Такі компоненти, як конструктивні уміння та навички (0,65) та проектувальні уміння та навички (0,51) мали найбільшу факторну вагу в третьому факторі. Його визначили, як фактор «конструктивних та проектувальних умінь».

За першим фактором найбільш значущими структурними компонентами готовності студентів контрольної групи є загальний рівень якостей особистості, сформованість емоційного інтелекту, ефективності педагогічних комунікацій та рівень мотивації досягнень в той час, як у студентів експериментальної групи – загальна оцінка умінь та навичок, рівень знань, організаційні, комунікативні та гностичні уміння та навички.

За другим фактором найбільш значущими структурними компонентами готовності студентів контрольної групи є загальна оцінка умінь та навичок, комунікативні, проектувальні, організаційні, конструктивні уміння та навички в той час, як у студентів експериментальної групи – загальний рівень якостей особистості, рівень мотивації досягнень, ефективність педагогічних комунікацій, сформованість емоційного інтелекту.

За третім фактором найбільш значущими структурними компонентами готовності студентів контрольної групи є рівень знань і рівень гностичних умінь та навичок в той час, як у студентів експериментальної групи – конструктивні та проектувальні уміння та навички.

Узагальненням порівняльного та факторного аналізу результатів формувального етапу педагогічного експерименту є доведення дієвості розробленої нами системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

ВИСНОВКИ

У дисертації розкрито систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Реалізовані завдання й мета дослідження дали підстави сформулювати низку висновків:

1. Проаналізовано стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі у педагогічній теорії. Аналіз наукової літератури показав, що провідну роль у процесі реалізації здоров'язбереження в освіті повинен займати вчитель фізичної культури, який володіє фундаментальними знаннями про вплив оптимальної рухової активності на стан здоров'я учнів. Підкреслено, що майбутньому вчителю фізичної культури для якісного виконання здоров'язбережувальних функцій необхідно бути носієм високої культури здоров'я і постійно вдосконалюватися в цьому напрямі; підвищувати рівень знань у галузі культури здоров'я; оволодівати уміннями та навичками здоров'язбережувальної діяльності; набувати культурно-оздоровчого досвіду, збагачувати його новими ідеями та технологіями; розробляти й реалізовувати в процесі професійної діяльності здоров'язбережувальні програми. Тому формування необхідних професійно орієнтованих знань, вмінь і навичок для визначення оптимальних рухових режимів, що підвищують функціональний стан і здоров'я людини, є досить важливим для підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядається як система організаційних і психолого-педагогічних заходів, що відбуваються в закладах вищої освіти та спрямовані на оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями, вміннями, навичками та досвідом, які дозволять запроваджувати різноманітні форми фізичного виховання учнів протягом навчального дня та в позакласній роботі, ефективно проводити гімнастику перед заняттями, фізкультурні хвилинки і фізкультурні паузи, спортивні години в групах подовженого дня та фізкультурно-спортивні свята з метою зміцнення та збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядається як інтегративне особистісне утворення, що містить усвідомленість соціальної цінності мотивів здоров'язбереження, позитивну мотивацію до оздоровлення учнів, налаштованість на формування здорового способу життя та відповідального ставлення їх до власного здоров'я і здоров'я оточення, наявність професійно важливих якостей особистості, достатніх для підвищення рухової активності та фізичної досконалості молодого покоління.

2. Теоретично обґрунтовано аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний та особистісний структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Аксіологічний компонент готовності передбачає наявність у студентів ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я всіх

учасників освітнього процесу, позитивної мотивації до педагогічної діяльності, усвідомлення соціального значення професії вчителя фізичної культури, пізнавального інтересу щодо здоров'язбереження та мотивації досягнення високих результатів у здоров'язбережувальній діяльності з учнями основної школи. Гносеологічний компонент готовності передбачає комплекс професійно орієнтованих знань щодо здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Праксеологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі складається з комплексу рухових, гностичних, комунікативних, конструктивних, організаційних та проектувальних умінь та навичок щодо професійної діяльності, а також сукупність методичних прийомів для досягнення мети здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Особистісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі вирізняється сформованістю сукупності таких якостей особистості як фізичні якості, що забезпечують професійну рухову активність; емоційний інтелект, показником якого є здатність до прояву емоцій, асимілювання емоцій і думок, розуміння й пояснення емоцій, регулювання власних емоцій та емоції інших; педагогічна комунікація, що виявляється в здатності до свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікаційної діяльності, підвищені престижу власної професії в суспільстві.

3. Здійснено моніторинг результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за визначеними критеріями (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, особистісний), показниками та рівнями (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Показниками мотиваційного критерію є: професійна спрямованість студентів на здоров'язбережувальну діяльність в основній школі, усвідомлення суспільного значення професійної діяльності вчителя фізичної культури, розуміння здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, ціннісне ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності, інтерес до використання усієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності, позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності. Показниками когнітивного критерію є: всебічність, системність, глибина знань про методологічні основи здоров'язбереження в основній школі, їх сутність, специфіку та особливості використання, володіння науково-термінологічним апаратом, обізнаність із відповідною літературою, поінформованість про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності. Показниками діяльнісно-практичного критерію є: рухові, гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні та проектувальні уміння та навички здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Показниками особистісного критерію є: фізичні якості, емоційний інтелект, педагогічна комунікація.

4. Розроблено авторську концепцію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: 1. Підготовку до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядаємо як складову професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. 2. Метою концепції є обґрунтування сукупності теоретичних, методологічних і технологічних положень, що визначають основи сучасної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. 3. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі зорієнтована на створення умов для розвитку професійних потреб і мотивів особистості, демократизацію освітнього процесу, що забезпечить суб'єктну позицію студента в процесі визначення власної освітньої мети та змісту освітніх програм, зміну системи відношень між науково-педагогічним працівником і студентом, прояв і розвиток індивідуальних задатків і здібностей кожного студента, умови для самовдосконалення, можливість залучення до різноманітних видів навчальної діяльності, удосконалення критеріїв оцінки результативності освітнього процесу. 4. В умовах глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграції вищої освіти система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі спрямована на досягнення найкращих світових стандартів освіти зі збереженням надбань національної педагогіки з метою формування гармонійно розвинутої особистості, спроможної органічно поєднувати свої права та інтереси з правами та інтересами нації, держави й освітнього середовища, орієнтуватися на найвищі загальнолюдські права й культурно-естетичні цінності. 5. Реалізація інноваційної складової в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі шляхом впровадження в освітній процес інноваційних технологій, методик, алгоритмів і програм, що сприяють ефективному навчанню, навчальних дисциплін та розділів, що висвітлюють інновації в освіті (використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, сучасних засобів оцінювання результатів навчання та власної професійної діяльності тощо) і формування умінь застосувати їх із урахуванням специфічних закономірностей та принципів майбутньої професійної діяльності. 6. Диверсифікація системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури знаходить відображення в розробці програм освітніх дисциплін за принципами відкритості, гнучкості та нелінійності; використанні сукупності нових освітніх технологій; забезпечені освітніх програм з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей; диверсифікації методів взаємодії між студентом та викладачем з використанням таких технологічних засобів сучасної віртуалізації навчального процесу, як віртуальний університет, віртуальний клас тощо. 7. За умов прискорення темпів поширення інформації, розвитку

інформаційно-комунікативних та інтерактивних технологій, загальної інтенсифікації економічних, політичних, соціальних та культурних процесів підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі спрямована на переорієнтацію моделі «освіта на все життя» на модель «освіта протягом усього життя» внаслідок розширення організаційних форм навчання, забезпечення професійної мобільності, формування здатності до неперервної освіти та самостійного вдосконалення власних знань.

5. Здійснено розроблення системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, що включає авторську концепцію, цільовий, теоретико-методологічний, пізнавально-змістовий, технологічний та результативний блоки, які представлені у вигляді моделі системи, педагогічні умови та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу.

Цільовий блок моделі системи представлено метою та завданнями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Теоретико-методологічний блок моделі системи складають методологічні підходи, загальнопедагогічні принципи (свідомості й активності, розвитку освітніх потреб, наступності змісту освіти на різних ступенях освіти, професійно-прикладної спрямованості підготовки, міждисциплінарності, аксіологізації) та принципи фізичного виховання. Пізнавально-змістовий блок моделі системи складається з взаємопов'язаних і взаємозумовлених структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, зокрема аксіологічного, гносеологічного, праксеологічного та особистісного. Унаслідок постійних змін у професійно-педагогічній діяльності вчителя фізичної культури, зумовлених віковими, статевими та індивідуальними відмінностями фізичних та психічних можливостей учнів загальноосвітньої школи, специфічною особливістю змістового блоку є його динамічність та мінливість. Технологічний блок моделі системи містить форми, методи, засоби, функції та етапи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Результативний блок моделі системи складається з критеріїв (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, особистісний), показників та рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. До педагогічних умов віднесено: забезпечення інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, міждисциплінарних зв'язків і наступності в освітньому процесі; розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури за рахунок запровадження інтерактивних освітніх технологій; застосування електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти; формування досвіду здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик та опанування засобів вирішення професійних завдань щодо фізичного виховання учнів.

Результатом є сформована готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

6. Упроваджено в освітній процес закладів вищої освіти систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі та експериментально перевірено її ефективність.

Представлено результати формувального етапу педагогічного експерименту, що свідчать про більш виражену позитивну динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі в експериментальній групі:

- збільшилась кількість студентів у контрольній та експериментальній групах, які характеризувалися високим рівнем сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за мотиваційним критерієм відповідно на 4,69% та 10,45%, за когнітивним критерієм на 4,69% та 11,94%, за діяльнісно-практичним критерієм на 5,00% та 11,94%, за особистісним критерієм на 6,25% та 11,94%;

- збільшилась кількість студентів у контрольній та експериментальній групах, які характеризувалися середнім рівнем сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за мотиваційним критерієм відповідно на 10,94% та 14,93%, за когнітивним критерієм на 9,38% та 13,43%, за діяльнісно-практичним критерієм на 10,63% та 17,31%, за особистісним критерієм на 7,81% та 15,67%;

- зменшилась кількість студентів у контрольній та експериментальній групах, які характеризувалися низьким рівнем сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за мотиваційним критерієм відповідно на 5,63% та 25,37%, за когнітивним критерієм на 14,06% та 25,37%, за діяльнісно-практичним критерієм 15,63% та 29,25%, за особистісним критерієм на 14,06% та 27,61%.

Встановлено, що наприкінці педагогічного експерименту, під впливом упровадженої системи підготовки, факторна структура компонентів сформованості готовності до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі студентів експериментальної групи зазнала змін, що виявилися у зростанні сумарного вкладу факторів у загальну дисперсію ознак, зміні структури окремих факторів та інформативній значимості окремих компонентів сформованості готовності.

Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Зокрема, подальшого вдосконалення потребують питання, пов'язані з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема дистанційного навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографія

1. **Безкопильний О. О.** Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Іващенко В. П., Пустовалов В. О., **Безкопильний О. О.**, Супрунович В. О., Гречуха С. В. До проблеми поліпшення фізичних можливостей підростаючого покоління. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 7. С. 12–17.

3. **Безкопильний О. О.**, Сущенко Л. П. Про формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2016. Вип. 3К2(71)16. С. 27–29.

4. **Безкопильний О. О.** Сучасний погляд на систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 130. С. 13–19.

5. **Безкопильний О. О.** Роль компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2016. Вип. 11(81)16. С. 21–24.

6. **Безкопильний О. О.** Про застосування акмеологічного підходу у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. 3К(84)17. С. 51–53.

7. **Безкопильний О. О.**, Безкопильна С. В., Атамась О. А. Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. 5К(86)17. С. 32–35.

8. **Безкопильний О. О.**, Матусевич А. М. Здоров'язбережувальна компетентність як важлива складова професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в основній школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3. С. 107–111.

9. **Безкопильний О. О.**, Сущенко Л. П. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 3К(97)18. С. 56–59.

10. **Безкопильний О. О.**, Сущенко Л. П. Моделювання процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2018. № 1. С. 47–53.

11. **Безкопильний О. О.**, Поліщук О. Л., Матусевич А. М. Характеристика структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018 Вип. 9(103)18. С. 23–26.

12. **Безкопильний О. О.**, Слаутіна Н. В., Поліщук О. Л. Аксіологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 10(104)18. С. 10–14.

13. **Безкопильний О. О.**, Артюшенко А. О., Носоленко І. В. Праксеологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. № 12. С. 16–21.

14. **Безкопильний О. О.**, Качур Є. Ю. Про гносеологічний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 3К(110)19. С. 71–75.

15. **Безкопильний О. О.**, Завальнюк О. В. Якість професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у соціокультурному вимірі. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. № 1. С. 146–150.

16. **Безкопильний О. О.**, Гречуха С. В., Гаценко В. П. Особистісно-орієнтований підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 5К(113)19. С. 40-43.

17. **Безкопильний О.**, Матусевич А., Кандиба П. Реалізація контекстного підходу в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2019. Вип. 2. С. 151–159.

**Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
віднесених до міжнародних наукометричних баз даних**

18. **Bezcopylny O.**, Kalenichenko O., Polishchuk O. Gunko P. The case-technologies use in the future teachers of physical culture preparation to the health reservation activity in the primary school. *The scientific heritage. Pedagogical sciences*. 2019. № 40. P. 12–16. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

19. **Безкопильний О. О.**, Сущенко Л. П., Артюшенко А. О. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти Нідерландів. *Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. № 2. С. 202–207. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

20. **Безкопильний О. О.**, Гречуха С. В., Гунько П. М. Специфіка підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти Німеччини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2020. № 71, т. 2. С. 38–45. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

21. **Oleksandr Bezcopylnyi**, Oleg Bazylchuk, Lyudmyla Sushchenko, Vira Bazylchuk, Yurii Dutchak, Halyna Ostapenko. Peculiarities of application of interactive educational technologies in training of future teachers of physical culture to work with health protection in secondary school. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20, is. 1, art 40. P. 291–297. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Scopus*).

22. **Bezcopylny O.**, Dutchak Y., Sushchenko L. The application of the electronic educational resources in the future teachers of physical culture's preparation in the higher education establishment. *The scientific heritage. Pedagogical sciences*. 2020. Vol. 6. No 45. P. 56–60. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

23. Arefiev V., Tymoshenko O., Malechko T., Domina Z., **Bezcopylny O.** et al. Methodology of Differentiation of Health-Improving Classes in Physical Education for Primary School Students. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9, No 7. P. 134–143. (Видання внесено до міжнародної наукометричної *Web of Science*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

24. **Безкопильний О. О.** Актуальність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Викладач і студент: мобільність в умовах кредитно-трансферної системи* : зб. тез і доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 28 квітня 2016 р. Черкаси, 2016. С. 7–10.

25. **Безкопильний О. О.** Про підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі як перспективний напрямок модернізації вищої фізкультурної освіти. *Актуальні*

проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту і туризму : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-річчю заснування Інституту, здоров'я, спорту і туризму, 20–21 жовтня 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 155–156.

26. **Безкопильний О. О.** Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 23 березня 2017 р. Київ, 2017. С. 23.

27. **Безкопильний О. О.** Про здоров'язбережувальну діяльність в основній школі як важливу складову професійних функцій вчителя фізичної культури. *Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф., 5–7 квітня 2017 р. Харків, 2017. С. 120–123.

28. **Bezcopylny O. O.** Akmeological and competence approaches to the preparation of future teachers of physical culture for the health savings activities in the basic school. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі* : матеріали III Міжнар. конгр., 18–21 травня 2017 р. Одеса, 2017. С. 623–624.

29. **Безкопильний О. О.** Здоров'язбереження учнівської молоді як одна з основних функцій сучасного вчителя фізичної культури. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини* : матеріали I Міжнар. інтернет-конф., присвяч. 70-річчю ф-ту фіз. виховання, 11–12 жовтня 2017 р. Одеса, 2017. С. 117–120.

30. Атамась О. А., **Безкопильний О. О.**, Хоменко І. М. Європейський досвід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу. *Інноваційні технології в науці та освіті* : матеріали міжнар. конф., 21–24 листопада 2017. Дніпро, 2017. Т. 2. С. 17–24.

31. Атамась О. А., **Безкопильний О. О.** Інновації формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : зб. наук. ст., 7 грудня 2017 р. Суми, 2017. Ч. 1. С. 107–111.

32. Сущенко Л. П., **Безкопильний О. О.**, Поліщук О. Л. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін. *Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчя Наукової школи педагогіки та психології життєтворчості, 12–13 жовтня 2018 р. Запоріжжя, 2018. С. 107–111.

33. **Безкопильний О. О.** Контекстний підхід як складова методології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 12–14 вересня 2019 р. Бердянськ, 2019. С. 74–77.

34. **Безкопильний О. О.**, В'яла О. М. Організаційно-методичні особливості застосування кейс-методу у підготовці майбутніх учителів

фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту : XI Міжнар. наук-практ конф., 19–20 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 49–53.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

35. **Безкопильний О. О.**, Гречуха С. В., Коваленко С. О., Стеценко А. І. Вимоги до випускних (науково-дослідних) робіт студентів навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015. 72 с.

36. **Безкопильний О. О.** Методичні вказівки для вивчення дисципліни «Шкільний курс фізичної культури та методика викладання»: для студентів освітнього рівня «бакалавр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2018. 40 с.

37. **Безкопильний О. О.** Шкільний курс фізичної культури (тестові завдання): для студентів освітнього рівня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2019. 40 с.

38. **Безкопильний О. О.** Тестові завдання з правил техніки безпеки під час занять фізичними вправами в закладах загальної середньої освіти: для студентів освітнього рівня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2019. 23 с.

39. **Безкопильний О. О.**, Сущенко Л. П., Сидоренко О. П., розробники; власники. Комп'ютерна програма БСК: педагогічна діагностика рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Свідоцтво авторського права № 87305 від 28.03.2019.

АНОТАЦІЇ

Безкопильний О. О. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2020.

У дисертації вперше розроблено та експериментально перевірено ефективність системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, що включає авторську концепцію, цільовий, теоретико-методологічний, пізнавально-змістовий,

технологічний та результативний блоки, які представлені у вигляді моделі системи, педагогічні умови (забезпечення інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, міждисциплінарних зв'язків і наступності в освітньому процесі; розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів фізичної культури шляхом запровадження інноваційних освітніх технологій; застосування електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти; формування досвіду здоров'язбережувальної діяльності в процесі проведення практик та опанування засобів вирішення професійних завдань щодо фізичного виховання учнів) та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу.

Представлено авторське трактування понять «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі» та «готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі».

Ключові слова: підготовка, майбутні учителі фізичної культури, заклади вищої освіти, здоров'язбережувальна діяльність, основна школа.

Bezcopylny O. O. The system of training future physical education teachers for health care in primary school. – Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor in Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, 2020.

The effectiveness of the system of training future physical education teachers for health care in primary school, including the author's conception, the purpose block, as well as the theoretical and methodological, cognitive and contents, technological and resultative ones, being presented as a system model, pedagogical conditions (provision of the integration of the theoretical and the practical training future physical education teachers, interdisciplinary relations and succession in the educational process; the development of the creative potential of the future physical education teachers through the implementation of the innovative educational technologies; the application of the electronic educational resources in training future physical education teachers in a higher education institution; the formation of the health care experience in the process of holding practices and mastering the means of solving professional problems concerning pupils' physical education) as well as the teaching and the methodological provision of the educational process are worked out and checked by the experiment in the thesis for the first time; the author's understanding of the notions "professional training future physical education teachers for health care in primary school" and "readiness of the future physical education teachers for health care in primary school" is presented as well.

Training future physical education teachers for health care in primary school is considered as a system of organizational, psychological and pedagogical activities, taking place in higher education institutions and are aimed at the students' mastering professionally oriented knowledge, skills, and experience,

enabling them to implement various forms of pupils' physical education during the academic day and in the extra-class work, to hold gymnastics before classes, physical education minutes and breaks, sporting hours in the prolonged day groups and physical education and sporting holidays effectively with the aim of strengthening and caring health of the educational process subjects.

The readiness of the future physical education teachers for health care in primary school is considered as a integrative personality entity, containing the awareness of the social value of the health care motives, the positive motivation for making pupils healthy, adjustment to forming a healthy way of life and their responsible treatment of their own health and the health of their surrounding, the presence of the person's professionally important qualities, sufficient for the increase of the movement activity and physical perfection of the young generation.

The purpose block of the system model is presented with the aim and tasks of the training future physical education teachers for health care in primary school. The theoretical and the methodological block of the system model is composed of methodological approaches, common pedagogical principles (mind and activity, the development of the educational needs, succession of the education contents at different education stages, professional and applied purposes of the training, interdisciplinarity, axiologization) and the principles of the physical education. The cognitive and contents block of the system model is composed of interconnected and interconditioned structural components of the future physical education teachers' readiness for health care in primary school, in particular axiological, gnoseological, praxeological and personality-oriented. As a result of regular changes in the professional pedagogical activity of a teacher of physical education, conditioned by the age, sex and individual differences of physical and psychological abilities of the secondary school pupils, the specific peculiarity of the contents block is its dynamics and changeability. The technological block of the system model contains forms, methods, means, functions and stages of training future physical education teachers for health care in primary school. The resultative block of the system model is composed of criteria (motivation, cognitive, activity and practical, personality-oriented), indicators and levels of the future physical education teachers' readiness for health care being formed in primary school. The result is the formed readiness of the future physical education teachers for health care in primary school.

Key words: training, future physical education teachers, higher education institutions, health care, primary school.